

Павло Хом'як

ORCID: 0000-0002-4825-9009

ANALIZA DZIAŁALNOŚCI ZYGMUNTA HAŁUNIEWICZA (1889-1974) WE LWOWIE

ANALISIS OF ZYGMUNT HALUNIEWICZ (1889-1974) ACTIVITY IN LVIV

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wybranych aspektów życia społeczno-religijnego rzymskokatolickiej społeczności Lwowa w Związku Radzieckim w latach 1945-1991. W oparciu o zebrane materiały oraz świadków owych historycznych wydarzeń ukazana zostanie działalność Kościoła katolickiego w trudnej rzeczywistości rządów komunistycznych na przykładzie działalności Zygmunta Hałuniewicza (1889-1974) we Lwowie.

Z jednej strony konstytucja z 10 VII 1918 roku (rozdz. 2, art. 13) orzekała, że dla zabezpieczenia ludowi pracującemu wolności sumienia, Kościół oddziela się do państwa i szkołę od Kościoła. Było to jednak prawodawstwo jednostronnie obezwładniające Kościół, co instancjom państwowym umożliwiało skuteczną z nim walkę. Jednocześnie bowiem każdy obywatel miał prawo do działalności antyreligijnej, która w przeciwieństwie do obezwładnionego Kościoła cieszyła się pełnym poparciem państwa. Tą drogą Kościół został zepchnięty na pozycję prywatnego stowarzyszenia, rejestrowanego przez komitety parafialne zwane dwadcatkami.[5][7] One funkcjonowały według prawa sowieckiego jako jedynie kompetentne gremia zarządzające kultem religijnym, przy czym nie miały osobowości prawnej umożliwiającej im administrację własnością kościelną. W ogóle wszystko co odnosiło się do kultu i Kościoła regulowane było jednostronnymi normami ustanowionymi przez państwo [2].

Przed II wojną światową, w 1939 roku we Lwowie funkcjonowało 32 rzymskokatolickich świątyń.[1,125] Po drugiej wojnie światowej, w 1949 roku we Lwowie władze radzieckie pozostawiły do celów kultu 4 kościoły łańskie.

Jedną z ważnych postaci dla Lwowa był ks. prałat Zygmunt Hałuniewicz. Urodził się 27 czerwca 1889 roku w Rohatynie, w województwie stanisławowskim (obecnie obwód Iwano-Frankowski). Był synem Alojzego i Marceli. Po maturze wstąpił do seminarium duchownego we Lwowie, będąc jednocześnie studentem Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Świecenia kapłańskie przyjął 30 czerwca 1912 roku z rąk arcybiskupa Józefa Bilczewskiego.

Jako młody kapłan został skierowany do parafii w Pieniakach, gdzie pracował jako wikariusz parafialny i katecheta. W 1916 roku przejął równorzędne obowiązki w parafii św. Antoniego we Lwowie jako wikariusz parafialny i katecheta, a także był protokolantem w Kurii Metropolitalnej we Lwowie. W 1919 roku został mianowany wikariuszem we lwowskiej katedrze i notariuszem Kurii. W 1921 roku został mianowany kanclerzem Kurii Metropolitalnej we Lwowie i na tym stanowisku

.....
pozostał do 1945 roku. Przy Kurii pełnił funkcje: referendarza, sędziego synodalnego, egzaminatora prosynodalnego [3, 253][4, 61].

Wraz z nadejściem we wrześniu 1939 roku władzy sowieckiej na Zachodniej Ukrainie, ks. Hałuniewicz, jak większość katolickich księży, spotkał się z represjami ze strony władz komunistycznych oraz służb specjalnych. Dnia 26 listopada 1945 roku został aresztowany na podstawie oskarżenia o tajną współpracę z Gestapo w okresie okupacji niemieckiej oraz prowadzenie aktywnej działalności antysowieckiej. Oskarżono też ks. Zygmunta o stworzenie antysowieckiej nacjonalistycznej organizacji „Miecz i Krzyż” oraz przechowywanie antysowieckiej literatury. Dnia 19 czerwca 1946 roku został skazany na 10 lat łagrów, 5 lat pozbawienia praw cywilnych i konfiskatę mienia. Pomimo wszystkich starań ze strony władzy sowieckiej, ciągle brakowało przekonujących dowodów obciążających. Uzasadnieniem wyroku były „klasyczne” zarzuty: zdrada ojczyzny, przynależność go kontrwywiadu niemieckiego, działalność antysowiecka oraz działanie na rzecz powstania organizacji antysowieckiej [3, 253] [8, 17].

W 1946 roku ks. Hałuniewicz został deportowany do łagru w Donbasie, gdzie pracował w kamieniołomach. 9 marca 1948 roku został skierowany do łagru w Miliuszyno. Przebywając w poszczególnych łagrach pracował w przechowalni bagażu, pracowni szewskiej, przy wyrobie sieci rybackich. Dnia 29 kwietnia 1955 roku został zwolniony z łagru, a już 2 maja tego roku powrócił Lwowa. Dnia 15 lipca 1955 roku uzyskał rejestrację w parafii św. Marii Magdaleny, gdzie pracował do 22 października 1962 roku, czyli do zamknięcia tego kościoła przez władze komunistyczne [4, 61] [3, 254].

W pracy duszpasterskiej ks. Hałuniewicz, był ukrytym duszpasterzem Ukraińców-katolików obrządku grekokatolickiego [1, 126]. W latach, gdy wielka liczba wiernych obrządku grekokatolickiego została pozbawiona nie tylko duszpasterzy ale i możliwości wyznawania swej wiary, ks. Hałuniewicz służył im poprzez udzielanie sakramentów świętych, a nawet zezwalał kapłanom grekokatolickim spowiadać swoich wiernych w bazylice katedralnej. Również poświęcał grekokatolikom palmy i pokarmy wielkanocne, ale czynił to nie w kościele lecz w zakrystii [8, 19].

Zsyłka i pobyt w łagrach odbił się na zdrowiu ks. Hałuniewicza. Miał kłopoty z nerkami, sercem i cukrzycą [6, 13]. Wreszcie zachorował na zapalenie płuc, co było przyczyną jego śmierci dnia 30 marca 1974 roku we Lwowie. Przez kilka dni ciało jego spoczywało w katedrze lwowskiej. Pogrzeb odbył się 2 kwietnia 1974 roku.

Jeszcze za życia ks. Hałuniewicz podjął staranie o własną rehabilitację. Dnia 4 kwietnia 1955 roku urzędnik KGB we Lwowie uznał za bezzasadne oskarżenie go z artykułów 54-11. Rehabilitacja jego nastąpiła dopiero 28 czerwca 1993 roku.

Джерела та література

1. Будз К. Українська Греко-Католицька Церква у Галичині (1946–1968): стратегії виживання та опору у підпіллі. Київ, 2016, С. 125.

2. Bosiacki A. Utopia, władza, prawo. Doktryna i koncepcje prawne "bolszewickiej" Rosji 1917–1921. Warszawa, 1999, s. 491.
3. Dzwonkowski R. Leksykon duchowieństwa polskiego represjowanego w ZSRS 1939-1988. Lublin, 2003, s. 253–254.
4. Madała T. Polscy księża katolicy w więzieniach i łagrach sowieckich od 1918 roku, materiały do słownika biograficznego, Lublin 1996, s. 61.
5. Osadczy W. Kościoła katolickiego na Ukrainie dole i niedole. Doświadczenie, dzień dzisiejszy, problemy i perspektywy. [w:] Kościół katolicki na Wschodzie w warunkach totalitaryzmu i posttotalitaryzmu, red. A. Gil, W. Bobryk, Siedlce-Lublin 2010, s. 87–108.
6. Sokolnicka-Izdebska Z. Historia Kościoła we Lwowie od 1939 roku (4). [w:] „Cracovia Leopoldis” 1(9) 1997, s. 13.
7. Szymański J. Dwadcatki – organy wykonawcze organizacji religijnych w sowieckim systemie represji (Obwód Winnicki na Podolu, 1944–1964). [w:] „Roczniki Teologiczne” 50(2003), z. 4, s. 175–180.
8. Wołczański J. Kapłani męczennicy. Świadkowie wiary kościoła lwowskiego ksiądz kanclerz Zygmunt Hałuniewicz (1889-1974). [w:] „Radość Wiary” 1999, 3– (23–24), s. 17–19.